

V. Thomsen: *The Relations between ancient Russia and Scandinavia and the origin of the Russian State.*
 Three Lectures delivered at the Taylor Institution, Oxford,
 in May 1876. Oxford and London. 1877. (150 pag.)

Det ovennævnte Skrift, der i England og Frankrig er blevet modtaget med fortjent Anerkjendelse, vil ogsaa i Norden blive læst med Interesse, om dets Æmne end her turde være noget mere bekjendt, idet dette hos os ogsaa i den nyere Tid er blevet behandlet af Flere, deriblandt af Cronholm i „Nordboerne i Austrvegr“, af P. A. Munch i hans Afhandling „Om Nordboernes Forbindelser med Rusland og tilgrænsende Lande“ og i „Det norske Folks Historie“, fremdeles af C. W. Smith i Anmærkningerne til hans Oversættelse af Nestors russiske Krønike. Allerede ved Fremstillingsmaaden virker Skriftet tiltrækkende. Forfatteren har, som det kunde ventes, især havt god Nytte af de mangfoldige Citater om „de svenske Rodsers Indkaldelse ved Finnerne og Slaverne“, der efterhaanden ere blevne samlede af den lærde petersborgske Akademiker Ernst Kunik — eller „this admirable scholar“, som Forfatteren med en maaskee noget for stor Høflighed nævner ham paa et Sted, hvor han imødegaaer en af Kuniks mislykkede Forklaringer. Men medens Kuniks omfangsrige Fremstilling tildeels allerede fra Begyndelsen var og efterhaanden stedse mere er bleven, for at bruge de ovidiske Ord, en *rudis indigestaque moles*, der virker afskrækkende, har man en Modsætning til den i de tre Forelæsninger, hvorom der her er Tale, idet disse, der dog i alt Væsentligt ikke gaae mindre dybt end Kunik, udmærke sig ved den Klarhed og Overskuelighed, der i enhver Retning af historisk Fremstilling altid er Læserne saa velkommen. Endnu gjælder, hvad der allerede blev sagt i Oldtiden: „*Nihil est enim in historia pura et illustri brevitae dulcius*“¹⁾.

Til nyt Stof, som i Forelæsningerne findes fremhævet, høre især tvende nye Læsemaader af et Par af de nordiske

¹⁾ Cic. Brut. c. 75.

Betegnelser for de syv Vandfald eller bratte Steder i Dnieprflodens Løb (*porogi*), hvis nordiske saavel som slaviske Navne (*Ποισσιτι* og *Σζλαβισσιτι*) med Tilføielse af deres Betydning paa Græsk findes opbevarede paa det berømte Sted i Keiser Konstantin Porphyrogenitus's Skrift om det græske Riges Styrelse, der nu i over et Aarhundrede har fængslet saa mange Granskæres Opmærksomhed. Disse to nye Læsemaader gjengives efter det hollandske Tidsskrift „Mnemosyne, Bibliotheca philologica Batava“, hvor Professor C. G. Cobet nylig har meddeelt dem efter et Pergamethaandskrift fra det elfte eller tolvte Aarhundrede i det store franske Nationalbibliothek i Paris. Blandt de nye sproglige Oplysninger er der een, der søger at imødegaae den Betænkelse, som hidtil har været gjort gjældende med Hensyn til den Maade, hvorpaa *Ruotsi*, Sverrigs Navn hos Finerne, er blevet udledet af den lige over for Finland liggende svenske Kyststrækning, der fordm var særlig forpligtet til at stille Skibe i Krigstilfælde og derfor ogsaa er bleven kaldet *Ros (Rods)-lagen*, ligesom dens Beboere bleve nævnte som *Rods-karlar* eller *Rods-mæn*. For saa vidt det finske Navn *Ruotsi*, hvorfra det slaviske Folkenavn *Rus* vistnok har sin Oprindelse, er blevet udledet af *Ros (Rods)-lagen*, har man indvendt, at den første Stavelse i dette sammensatte Ord, nemlig *Ros (Rods)*, paa Svensk jo er en Genitiv. Munch yttrede saaledes: „At antage, at et heelt Folk skulde have faaet Navn efter en Genitivform *Rods*, er i høi Grad urimeligt og strider mod al sædvanlig Ord- og Navnedannelse i de oldnordiske Sprog“. Thomsen bemærker imidlertid, at det er meget almindeligt i Finsk, naar et sammensat Ord optages fra et andet Sprog, alene at beholde den første Deel af Ordet, og at i de Tilfælde, hvor den første Deel af Ordet oprindeligt er en Genitiv, kan et saadant Ord uden Bevidsthed herom findes optaget i sin genitive Form. Dette er til Exempel Tilfældet med det finske Ord *riksi*, der svarer til det svenske Ord *riksdaler*, hvoraf man ved Omformningen har ladet Hovedordet *daler* reent bortfalde og alene beholdt *riks*.

Mellem det gamle Folkenavn *Rus* og Navnet *Varager*, der efter Forfatterens Mening ligesom hiint har en geographisk

Oprindelse, vil han have skjelnet saaledes, at Rus blev Navnet for de første til de slaviske Østegne komme Skandinaver, og at Varægernes senere hos disse opkom som Betegnelse for deres vestbaltiske, i Hjemstavnene forblevne Landsmænd. Navnene Rus og Varæger blive saaledes efter Forfatterens Mening ikke synonyme, men komme til at svare til hinanden omtrent som en „Yankee“ svarer til en Engelskmand. Det varægiske Navn — russisk *Variag*, græsk *Βάρυγος*, nordisk *Væringr* — er hidtil som oftest blevet udledet af det angelsaxiske *vær*, der betyder et Forbund, og er blevet jevnført med det oldnordiske *vár*, et helligt Løfte. Denne Forklaring blev allerede fremsat af Ihre og bliver endnu fastholdt af Munch. Blandt de mange andre Ord, som man har fremdraget til Oplysning af Varægernes Navn, findes imidlertid ogsaa det angelsaxiske Ord *wærgenga*, der i et gammelt Glossarium forklares ved „advena“, en Udlænding, og det samme Ord forekommer ligeledes i den samme Mening i de longobardiske Love, hvor det har Formen *waregang*. Paa disse Ord blev der, til Oplysning af Navnet, allerede gjort opmærksom af Du Cange og senere af Penzel¹⁾, og i Henhold til dem, hvis Stamme gjenfindes i oldnord. *væra*, Ro, og *væri*, Ophold, har Thomsen, med Forbigaaelse af en anden af ham tidligere ogsaa anført Etymologi²⁾, nu foretrukket at forklare Varægernes Navn saaledes, at Meningen bliver de *Fremmede, alienigenæ, μέτοιχοι*³⁾.

1) Penzel, De Barangis in aula Byzantina militantibus. Halæ. 1771. 4°. p. 19—22.

2) V. Thomsen, Væringers og Varægers, i Udsigt over det philologisk-historiske Samfunds Virksomhed i Aarene 1874—1876. S. 30.

3) Naar denne Udtydning antages, kunde man ogsaa derved have en Forklaring, for saa vidt Navnet maatte forefindes i Stedsbetegnelser. Ligesom Sjögren fandt Varangernavnet i den store, fiskerige, mellem russisk Lapland og Østmarken fra Øst mod Vest indgaaende *Varanger-Fjord* og fandt en Støtte herfor i den med den russiske gamle Benævnelse overensstemmende Form *Varjag-vuodn*, hvormed Lapperne kalde Fiorden (Ueber das Werk des dänischen Etatsrathes und Professors Finn Magnussen, Runamo og Runerne betitelt. St. Petersburg. 1842. S. 74.), saaledes have i nyere Tid franske Forfattere i Normandiet villet gjenfinde det samme Navn i den ved Bredden af Havet liggende

Jaroslav I Vladimirovič's Regjering (1015—1054) sætter Thomsen som den Tid, hvorpaa de Baand aldeles overskares, der endnu bandt de russiske Fyrster til den skandinaviske Nationalitet. Maaskee turde dette dog være noget for tidlig; en Antydning af, at det oldnordiske Sprog endnu senere ikke forsoptes ved de russiske Storfyrsters Hof, har man med nogen Grund villet finde i en Yttring i Storfyrst Vladimir Vsevolodovič Monomachs (1113—1125) Testament eller „Formaninger“ til hans Sønner: „Min Fader lærte *fem* Sprog uden at forlade sit Hjem; det prise de Fremmede hos os“. Blandt disse Sprog maa vel, som Karamsin antager, ogsaa det nordiske have været¹⁾. De Familieforbindelser, der forbandt Konger, Kongesønner eller Kongedøttre af nordisk Slægt med Medlemmer af Ruriksætten, strakte sig i alt Fald ud over Jaroslav I's Tid, og som en Tilfældighed kan det vel overhoved ikke betragtes, at saa mange Forbindelser af den Art bleve knyttede mellem fyrstelige Personer i de nordiske og i de russiske Lande. Som Kong Oluf Skotkonnungs Datter Ingegerd havde ægtet Storfyrsten Jaroslav I Vladimirovič, saaledes blev Harald Haardraade gift med Jaroslavs Datter Elisabeth, Kong Harald Godvinsøns Datter Gyda med Storfyrst Vladimir Vsevolodovič Monomach, den svenske Kong Inge den Ældres Datter Christine med Storfyrst Mstislav I Vladimirovič (1125—1132), Kong Sigurd

Flække *Varengueville sur Mer*, i Landsbyen *Varengueville les deux églises* og i Bækken *Varenguebec*. Kunik var i sin Tid med Hensyn til *Varanger-Ejordens* Navn af samme Mening som Sjøgren (Die Berufung der Schwedischen Rodsen durch die Finnen und Slawen. St. Petersburg. 1844—1845. I, 45.), men har senere i denne, som ikke sjældent i andre Henseender, opgivet sin tidligere Mening og ved samme Leilighed i Forbigaaende bemærket, at den normandiske Flække *Varengueville* oprindeligen „urkundlich“ forekommer som en „*Warengisi villa*“ (Mémoires de l'Académie impériale de St. Pétersbourg. VIIe Série. Tome XXIII — St. Pétersbourg. 1877 —, p. 380, 406—407.). Hvis saa er, er Sagen dermed afgjort; men hvor findes en saadan „Urkunde“?

¹⁾ Karamsin, Geschichte des russischen Reiches. Nach der Originalausgabe übersetzt. Riga. 1820—1833. II, 134.

Jorsalafarer og efter ham Kong Erik Emun med Mstislavs Datter Malmfrid, Knud Lavard med Ingeborg, en anden Datter af Mstislav, og Knud Lavards Søn, Kong Valdemar den Store, med Sophia, en Datter af Fyrst Vladimir Volodarovič i Røderusland (1126—1152). Brugen af det varægiske *Navn* har ogsaa holdt sig i Rusland, efter at Tiden for det varægiske Vælde forlængst var forbi i Rusland selv. Karamsin gjorde allerede opmærksom paa, hvorledes Ivan IV Vasiljevič i en Skrivelse af Aaret 1573 nævner Svenskerne som Varæger, og Kunik har senere fremhævet en i Novgorod forfattet russisk Monographi, der giver en Skildring af Svenskernes frugtesløse Beleiring af Tikhvin i Aaret 1613, og hvori Angriberne ligeledes gjentagne Gange kaldes Varæger¹). Det kan her efter et gyldigt Vidne tilføies, at man endnu i vore Dage i „de slaviske Russeres Island“, det vil sige i Tobolsk, har kunnet høre *danske* Fabrikater falbudte som „*varægiske*“ Varer²).

I Slutningen af de her omtalte Forelæsninger meddeles forskellige Exempler paa den Paavirkning, som det russiske Sprog fordm har modtaget af det oldnordiske. Med Hensyn til Paavirkningen i andre Henseender udtaler Forfatteren, at der ogsaa i Ruslands Sæder og Skikke, i dets sociale Liv og politiske Institutioner længe er blevet bevaret Spor af skandinavisk Indflydelse, men til denne almindelige, meget forsigtige Udtalelse indskrænker Forfatteren sig ogsaa; hele denne Side af Spørgsmaalet har han ladet blive liggende urørt. I een Retning vilde det efter Anmelderens Mening især endnu være ønskeligt, om en Gransker med de fornødne Forudsætninger vilde efterspore saadanne Træk. Hermed sigtes til det hele Kosakvæsens Oprindelse. I en af de af Frähn udgivne ara-

¹) Karamsin, Geschichte des russischen Reiches. VIII, 178. Kunik, Die Berufung der Schwedischen Rotsen. I. 116—118.

²) Zur Erklärung dieses Ansicht dient es, wenn man *dänische* Fabrikate in dem Kaufhofs von Tobolsk noch jetzt, so wie auf Ruriks russischen Märkten, mit dem Namen *warägischer* Waaren bezeichnet hört. Erman, Reise um die Welt durch Nordasien und die beiden Oceane in den Jahren 1828, 1829 und 1830. Berlin. 1833—1841. Erste Abtheilung, erster Band, S. 507.

biske Beretninger om Oldtidens nordiske Russere ved Dnieprfloden omtales disses røveriske Væsen paa en saadan Maade, at Šafarīk i denne Skildring har fundet et aabenbart Vidnesbyrd om Kosaklivets første Begyndelse¹). Det kan ogsaa bemærkes, at Kosakkerne jo ogsaa senere allerførst netop vise sig i Nærheden af hine Dnieprflodens Vandfald, hvis baade russiske og slaviske Navne ere blevne opbevarede af Konstantin Porphyrogenitus; de zaporiske Kosakkers Navn betyder, som bekjendt, ligefrem Kosakkerne *hünsides Vandfaldene* (*za-porogī*). Ikke heller viste Kosakkerne sig oprindelig nærmest som et Rytterfolk, men fra den store Dnieprflod seilede de som Viskinger paa deres lette Fartøier — deres saakaldte „Maager“, *tschaiki* — ud i det sorte Hav og plyndrede de tyrkiske Kystegne, netop ligesom Varægerne her paa deres Seilbaade, som Konstantin Porphyrogenitus kalder *μονόξυλα* og *σχαρίδια*, havde hjemsogt Grækerne. Naar Nogen med Erindring om Nordens Fortid læser om Kosakkernes første Samfundsvedtægter, om deres almindelige Forsamling eller saakaldte „*rada*“, hvori de valgte deres Høvding, eller til Exempel om den Lov hos dem, der under Dødsstraf forbød at have nogen Kvinde hos sig, kan han let komme til at tænke paa et eller andet Træk hos Joms-vikingestaten.

Ligesom Væringerne i Konstantinopel efter deres Hovedvaaben, som de støttede til Skuldrene²), af de græske Forfattere gjerne omtales som „de øxebærende“ (*πελεκυφόροι*) Barbarer, saaledes findes ogsaa Stridsøxen fortrinsviis nævnt som det Vaaben, hvoraf de oldnordiske Russere betjente sig. Den tillægges saaledes disse af Niketas David, der ved Aaret 880 var Biskop i Dadybri i Paphlagonien, og som har efterladt en Biographi af den konstantinopolitanske Patriark Ignatius; han lader ogsaa dem nedhugge uden Skaansel „med deres

¹) Schems-ed-din Demeschkys Beretning hos Frähn, *Ibn-Fozlans und anderer Araber Berichte über die Russen älterer Zeit*. St. Petersburg. 1823. 4°. S. 28—29. Schafarīks *Slawische Alterthümer*. Deutsch von Mosig von Aehrenfeld. Leipzig. 1843—1844. II, 149.

²) *Ἐπί τῶν ὀμων*. *Annæ Comnenæ Alexiadis libri XV*. Rec. Ludovici Schopenus. Bonnæ. 1829. I, 120.

Øxer¹⁾. De langskafte Øxer, hvorpaa Knud den Store satte saa megen Priis²⁾, vare baade i det skandinaviske Vesten³⁾ og i det skandinaviske Østen blevne det nationale Vaaben. Og Aarhundreder efter, at det nordiske Tungemaal var forstummet ved de russiske Fyrsters Hof, have Gesandter fra Norden, der sendtes til Ruslands nye Herskere, naar de bleve stedte til Audients, endnu fundet disse omgivne af Ynglinger af de fornemme Slægter, som bare Stridsøxer støttede til Skuldrene. Jørgen Ulfeld, der stod i Spidsen for det Gesandtskab, der af Kong Frederik II i Aaret 1578 blev sendt til Moskou, og som selv har beskrevet dets Reise, beretter om den Gesandterne givne Audients, at der under den ved Siden af Czaren Ivan IV Vasiljevič og dennes ældste Søn var opstillet russiske Ynglinge, der vare iførte hvide Klæder, og som holdt Øxer i Hænderne⁴⁾. Ligeledes skriver Axel Gyldenstjerne i sin Dagbog over det Gesandtskab, hvormed ogsaa han i Aaret 1602 fulgte Hertug Hans, Kong Christian IV's Brøder, til Moskou og her overværede dennes snart paafulgte Død, idet han omtaler den de danske Gesandter af Czaren Boris Godunov givne Audients, at „paa den venstre Haand af Keiseren stode fire stærke, lange Karle, og havde hver en langskaftet Øxe paa Axelen“⁵⁾. Disse øxebærende Drabanter ved det russiske Hof,

1) *Μέγας*. Niketas Davids Skildring hos Hardouin, Acta Conciliorum. Parisiis. 1714—1715. fol. V, 965.

2) Snorre, Olaf den Helliges Saga. Cap. 261.

3) *Securim Danicam in humero sinistro, hastile ferrum dextra manu gestantes*. Wilhelmi Malmesburensis de gestis Anglorum lib. II, cap. 12, hos Savile, Rerum Anglicarum scriptores post Bedam præcipui. Londini. 1596. fol. p. 43. *Danicam securim auro argentoque redimitam in sinistro humero pendentem*. Rogeri de Houeden Annales hos Savile. l. c. p. 251.

4) *Coram iis steterunt juvenes quatuor, secures manibus ferentes, qui albis vestibus ex bysso erant amicti*. Jacobi, nobilis Dani, Hodoeporicon Ruthenicum. Editum ex bibliotheca M. H. Goldasti. Francofurti. 1608. 4°. p. 32.

5) Udtog af Rigsraad Axel Gyldenstjernes Dagbog, i Historisk Kalendar udgiven af L. Engelstoft og J. Møller. Kjøbenhavn. 1814—18. I, 130.

der stundom vare tilstede i større Antal, bleve nu kaldte *Ryndy*, og i en bekjendt Samling af Afhandlinger til den russiske Historie kan man et Sted træffe den Oplysning, at dette Ord (*рында*) ikke lader sig forklare af det russiske Sprog¹⁾. Maaskee Nogen derved kunde komme paa den Tanke, at Ordet *Ryndy* var af nordisk Oprindelse, men man vil dog i de oldnordiske Ordbøger forgjæves søge efter noget tilsvarende²⁾. Muligt var det jo ogsaa, at baade Ordet og de Hofmænd, som det betegner, stammede fra den tatariske Tid, *hvis* ellers noget saadant øxebærende Følge virkelig kunde lade sig paavise hos Ruslands Herrer i Middelalderen.

¹⁾ Was dieses Wort für einen Ursprung hat, ist aus der russischen Sprache nicht zu erklären. Sammlung russischer Geschichte. St. Petersburg. 1732—1816. V, 29.

²⁾ *Samrýndir* — Fleertallet af *samrýndr* —, der hos Jonsson (Oldnordisk Ordbog. Kjøbenhavn. 1863. S. 448.) forklares som „fortrolige Kammerater“, har uheldigviis kun Betydning som sammensat Ord. Og man tør vel ikke tænke paa *reyndir*, Fleertallet af *reyndr*, Particip. pass. af *reyna*, at prøve, altsaa „de Prøvede, Mændene af prøvet Tapperhed eller Troskab“?

F. Schiern.